

ŽIDOVSKÁ ČTVRŤ A BAZILIKA SV. PROKOPA V TŘEBÍČI (2003)

VÝJIMEČNÁ SVĚTOVÁ HODNOTA

Stručná syntéza

Statek se skládá ze židovské čtvrti (bývalého ghetta), židovského hřbitova a baziliky sv. Prokopa. Statek se nachází na území města Třebíče ležícího v kraji Vysočina v západní části Moravy v České republice. Tento soubor poskytuje jedinečné svědectví o pokojném soužití židovské a křesťanské komunity od středověku až do druhé světové války.

Židovská čtvrť vyrůstala živelně podél břehu řeky Jihlavy. Svědčí o rozličných aspektech života židovské komunity, která byla kvůli politickému tlaku nucena žít na vymezeném stísněném prostoru. Židovská čtvrť si zachovala původní uliční síť s typickým uspořádáním prostorů a společenských funkcí, které představují například synagogy, školy a bývalá koželužna.

Pro tuto čtvrť jsou typickou stavební strukturou kondominia, židovské domy složitého tvaru a uspořádání. V přízemí byl často obchod nebo dílna, horní patra byla vyhrazena pro obytné účely. Dochovala se pestrá škála historických detailů, jako jsou typy zastřešení, architektonické ztvárnění průčelí a několik původních interiérů (s klenutým přízemím a jedním nebo dvěma patry s dřevěnými stropy).

Bazilika sv. Prokopa se nachází na kopci s výhledem na židovskou čtvrť. Byla postavena na počátku 13. století jako součást benediktinského kláštera, který byl v 16. století přestavěn na zámek, s nímž je propojena. Bazilika sv. Prokopa je jedním z prvních příkladů vlivu specifické západní architektury ve střední Evropě.

Židovský hřbitov leží za kopcem, vně židovské čtvrti. Skládá se ze dvou částí, přičemž starší část pochází z 15. a mladší z 19. století. Na hřbitově se nachází na 4000 náhrobních kamenů, některé s významnými reliéfy.

Kritérium (ii): Židovská čtvrť a bazilika sv. Prokopa v Třebíči svědčí o soužití a výměně hodnot mezi dvěma různými kulturami, židovskou a křesťanskou, která trvala několik staletí.

Kritérium (iii): Židovská čtvrť v Třebíči je výjimečným svědectvím o kulturní tradici spojené s židovskou diasporou ve střední Evropě.

Integrita

Všechny klíčové prvky, které jsou nositeli výjimečné světové hodnoty statku, se nacházejí uvnitř jeho hranice. Vymezení hranic a rozloha statku jsou odpovídající. Práce provedené na budovách v židovské čtvrti neměly zásadní negativní vliv na jejich podobu a charakter, ani na urbanistickou strukturu. Vizualní integrita není ohrožena, prostorové a pohledové vztahy mezi židovskou čtvrtí, bazilikou a dalšími historickými čtvrtěmi města Třebíče, které se nacházejí mimo hranice statku, jsou zachovány. Nová výstavba a přestavby na území nárazníkové zóny jsou regulovány tak, aby nedošlo k poškození vizualní integrity statku.

Autenticita

Soubor židovské čtvrti, židovského hřbitova a baziliky sv. Prokopa má vysokou míru autenticity. Urbanistická struktura židovské čtvrti si zachovala mimořádně dobrou vrstevnatost zahrnující období od pozdního středověku do 20. století. Často se v jedné budově můžeme setkat s několika různými časovými etapami. Charakter vernakulárního domovního fondu je velmi dobře zachován – z původních 121 budov jich bylo zbořeno jen pět. Jednotlivé budovy a obraz městské struktury si zachovaly autenticitu materiálů, staveb a povahu jednoduché výzdoby. Mnoho interiérů je intaktních, s vysokou mírou autenticity. Restaurátorské práce jsou prováděny v souladu s mezinárodními principy památkové péče, tj. pouze za použití historických materiálů a technologií. Na hřbitově se nachází velké množství náhrobních kamenů, a to jak z minulosti, tak i ze současnosti. Bazilika si zachovala svůj historický charakter a autentičnost, a to i přes různé opravy, které během své historie podstoupila.

Podmínky ochrany a správy

Statek je chráněn podle zákona č 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů, jako součást městské památkové zóny. Nárazníková zóna židovské čtvrti a baziliky sv. Prokopa s areálem bývalého kláštera je rovněž součástí městské památkové zóny města Třebíč. Toto památkové území má navíc své vlastní ochranné pásmo, jež je rovněž součástí nárazníkové zóny, která tak zahrnuje i okolí židovského hřbitova. Bazilika sv. Prokopa a židovský hřbitov byly prohlášeny za národní kulturní památky, díky čemuž se těší nejvyššímu stupni právní ochrany. Řada objektů v židovské čtvrti byla prohlášena za kulturní památky. Celé území nárazníkové zóny statku (tedy městská památková zóna a její ochranné pásmo) má stabilizované prostorové uspořádání, kde se v současnosti neplánují žádné změny.

Statek je spravován městem Třebíč (zejména židovská čtvrť včetně Zadní synagogy a části bývalého klášterního areálu) ve spolupráci s Židovskou obcí Brno (židovský hřbitov), farní správou římskokatolické církve (bazilika sv. Prokopa) a Krajem Vysočina (hlavní budovy bývalého kláštera, v mladší historii zámku). Management Plan je platný a jsou naplánovány jeho pravidelné aktualizace. Vzhledem k velikosti statku a složité struktuře vlastnictví byly stanoveny individuální plány údržby. Finanční nástroje na údržbu a zachování památek, které jsou součástí statku, čerpají zejména z grantových a dotačních titulů financovaných z programů Ministerstva kultury, které jsou zaměřeny na údržbu a obnovu nemovitých kulturních památek, a rovněž z finančních prostředků přidělovaných z dalších veřejných zdrojů.

Z hlediska zachování kulturního dědictví je statek v dobrém stavu a je prováděna jeho pravidelná údržba. Od jeho zápisu na Seznam světového dědictví jsou na vnitrostátní úrovni připravovány pravidelné monitorovací zprávy, které slouží správci statku světového dědictví, Ministerstvu kultury, Národnímu památkovému ústavu a ostatním subjektům podílejícím se na jeho správě. Od roku 2022 se tyto monitorovací zprávy připravují každé dva roky.